

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / M. te Velde

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN 177

M. te Velde

Kerkverband,
uniformiteit, liturgie

MEDITATIEF 181

H.J. Bolten

Niet te geloven
beloften

WANDELEN MET GOD 183

H. Folkers

Op reis met God

ACHTERGRONDEN 185

E.A. de Boer

Voorbeelden
van vasten

OPVOEDING EN 188

ONDERWIJS

Jetze J.D. Baas

Kinderen in de kerk

DRIESTARREN 191

R. ter Beek

en verder...

Meegelezen / Uit de kerken

KERKVERBAND, UNIFORMITEIT, LITURGIE

De laatste jaren hoor je in onze kerken nogal eens zeggen, dat er bij ons veel te veel door synodes geregeld is. De plaatselijke kerken zouden meer vrijheid moeten hebben om dingen naar eigen inzicht te regelen. Is er bij ons niet soms een gedwongen, maar onnodige uniformiteit? Zou er niet meer ruimte moeten zijn voor plaatselijke verschillen, bijvoorbeeld in de liturgie? In dit artikel wil ik op deze vragen ingaan. Eerst maak ik een paar opmerkingen over de betekenis van het kerkverband. Daarna komen er enkele notities over het fenomeen van de uniforme regels. Vervolgens spits ik de bespreking toe op het voorschrift over de liturgie in art. 65 KO.

Het goede kerkverband

Soms spreken mensen nogal negatief over regels die in ons kerkverband gelden. Ik ben er niet zeker van, dat daar niet soms een onderschatting van de betekenis van het kerkverband achter zit. Daarom

een paar notities daarover.

Onze God is een God van gemeenschap. Hij vergadert Zich een kerk, die ook geroepen is tot **gemeenschapsoefening**. Geen losse optelsom van uitverkorenen, maar een hechte gemeenschap der heiligen. In de Schrift worden daarover ster-

ke dingen gezegd. Ik denk bijvoorbeeld aan de beeldspraak van het lichaam in 1 Kor. 12.

Terecht wordt dit Bijbelgedeelte vaak toegepast op het samenleven in de plaatselijke gemeente. Maar we moeten wel bedenken, dat de roeping tot gemeenschap niet ophoudt bij de grenzen van de plaatselijke kerk! In het verlengde van de eenheid en **samenwerking** in de lokale kerk is er ook het samenleven en samenwerken van christenen over dorps- en stads- en landsgrenzen heen. Op basis van o.m. 1 Kor. 12 is er ook 'koinoonia' tussen gemeenten onderling.

Die band in Christus kun je beoefenen door je aaneen te sluiten tot een kerken-bond. In zo'n 'confede-

ratie' leef je met elkaar mee en doe je voorbede voor elkaar. Je geeft samen naar binnen en naar buiten gestalte aan de eenheid in het geloof. Je laat samen je belijdenis horen als eerbetoon **aan** God en als getuigenis in de wereld. Je doet samen die dingen die je als afzonderlijke gemeente niet of minder goed kunt doen, zoals het vertalen van de Bijbel of het behartigen van de opleiding van predikanten.

Je ziet verder ook op elkaar toe en geeft elkaar geestelijke hulp en advies en stimulans. Je waakt over elkaar, dat geen zusterkerk van de goede weg afraakt. Als het nodig is vermaan je elkaar daarover. Soms maak je afspraken over het pastoraal beleid, zoals we bijv. lezen in Hand. 15. Je geeft **aan elkaars** leden ook de mogelijkheid zich op een kerkelijke vergadering te beropen tegenover plaatselijk onrecht. En je geeft elkaar soms materiële hulp. Van dat laatste lezen we bijv. in 2 Kor. 8 en 9, over de collecte voor Jeruzalem, een 'hulpbehoevende' zusterkerk.

we denk ik ook minder moeite hebben om gezamenlijke regels te accepteren. Ieder denkt dan immers niet slechts individualistisch aan z'n eigen zaak: 'Wat heb **ik** er aan? Wat moeten **wij** daar mee?' Maar ieder zal dan ook bedenken wat tot heil van **allen** is en letten op het functioneren van het grotere geheel. Christelijke liefde ziet verder dan de eigen gemeente-grenzen!

Goede gemeenschappelijkheid

Plaatselijke gemeenten die samenleven in één kerkverband hoeven heus niet alles precies op dezelfde manier te doen. In het gereformeerde kerkrecht gaat het ons niet om een onnodige uniformiteit die het leven in de gemeenten in een dwangbuis perst. In heel veel dingen is elke gemeente vrij om haar eigen beleid te voeren.

Als je de kerkorde eens doorbladerd, dan kun je bij elk artikel voor jezelf nagaan, waarom de daar gegeven bepalingen voor alle kerken gelden. Dat is een goede oefening in bewustwording van het 'waarom' van onze kerkelijke regels. Steeds is de vraag: als de kerkorde uniform handelen van de kerken voorschrijft, wat is dan de zin en betekenis daarvan?

Je moet denk ik in de kerkorde en in de verdere regelgeving altijd onderscheiden tussen **noodzakelijke uniformiteiten** **aanbevelenswaardige uniformiteit**. Van elk van die twee geef ik een nadere uitwerking.

Noodzakelijke uniformiteit

Noodzakelijke uniformiteit is er in ieder geval daar, waar een bepaling duidelijk op de Schrift is gebaseerd. Art. 3 KO bijvoorbeeld: 'Niemand mag een van deze ambten vervullen zonder wettig geroepen te zijn'.

Of art. 36 KO: 'In alle kerken zal een kerkeraad zijn'. Of art. 74: 'Geheime zonden mogen niet aan de kerkeraad worden bekendgemaakt, als de zondaar na persoonlijke,

De roeping tot gemeenschap houdt niet op bij de plaatselijke kerk.

Het is goed en echt gereformeerd om de grote betekenis te zien van de plaatselijke kerk. Maar die plaatselijke kerk mag **niet** het één en het al worden. Dan krijg je een **independentisme** dat onbijbels en **ongeestelijk** is. Dan doe je tekort **aan** de katholiciteit van de kerk. Het bovenplaatselijk samenleven in een kerkverband (in welke vorm dan ook) is een onmisbaar aspect van het kerk zijn. Vandaar de bekende uitspraak, dat Christus ook voor het kerkverband zijn bloed heeft gestort.

Je kunt het kerkverband – mits het gelovig en goed wordt ingevuld – niet missen. Laten we het diepe fundament en het geestelijk karakter ervan niet vergeten. Dan zullen

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J. DE RUIJTER,
DS. A. DE SNOO, DRS. H. VELDMAN.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (05202) 31201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (01100) 15591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland: f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah. Tel. (05210) 15946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,63 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

broederlijke vermaning of na vermaning met een of twee getuigen tot berouw komt'.

Zulke regels gelden in alle kerken. Niet omdat we het zo in de kerkorde nu eenmaal hebben afgesproken. Maar omdat het op basis van de Schrift zo moet. Wij luisteren daarin naar wat de Here wil en **aanvaarden** zulke uniformerende-regels als goed en heilzaam.

Aanbevelenswaardige uniformiteit

Daarnaast kun je van **aanbevelenswaardige uniformiteit** spreken. Dan gaat het om bepalingen die op zichzelf niet zo in Gods Woord geboden worden, maar die wel van belang (soms van groot belang) zijn voor het kerkelijk leven. Met zulke afspraken **helpen de kerken elkaar** om in het goede spoor te blijven en om beter te functioneren. Een voorbeeld. **Terwille** van de eenheid en de zuiverheid in de leer moeten ambtsdragers volgens **art. 53** van de kerkorde de drie formulieren van eenheid ondertekenen. Dat staat nergens in de Bijbel. Maar in de Schrift worden we wel opgeroepen om de eenheid van het geloof en de zuiverheid van de leer te bewaren. **Art. 53** is een uitwerking daarvan en de ondertekening is een middel daarvoor.

Natuurlijk kun je de bewaring en bewaking ook **aan** elke afzonderlijke kerkeraad overlaten. Die kan dan nog kiezen of hij bijvoorbeeld een handtekening of een jawoord wil hebben. Maar in kerken die zo nauw samenleven en over en weer **elkaars** leden en predikanten ontvangen ligt het voor de hand om in dezen overal op gelijke wijze te handelen. Dat dient de orde en de vrede, de eensgezindheden de gelijke behandeling.

Een ander voorbeeld. **Terwille** van de rechtsgelijkheid zijn er door de generale synode vereisten vastgesteld voor de classis-examens van aankomende predikanten. Natuurlijk zou wel elke classis haar eigen eisen kunnen vaststellen. Maar dat

zou al gauw tot ongelijkheid kunnen leiden en daarmee tot onbillijkheid. Daarom zijn er die regels. Dat moet niet *perse*. Dat staat niet in Gods Woord. Maar het is wel een goede uitwerkingen een wijze maatregel op basis van bijbelse grondprincipes.

De plaatselijke kerk mag niet het één en het al worden.

Een derde voorbeeld. Onze kerken hebben een gezamenlijk vastgesteld kerkboek. Dat is natuurlijk geen goddelijk gebod. Niemand kan ook zeggen, dat het bij voorbaat onschriftuurlijken **ongereformeerd** is om een iets andere berijming te zingen dan die in ons kerkboek staat afgedrukt. Maar we houden ons aan hetzelfde kerkboek **terwille** van o.a. de herkenbaarheid. Herkenbaarheid naar binnen: gereformeerde mensen ontmoeten in alle zusterkerken dezelfde psalmen, gezangen en formulieren. Dat versterkt hun saamhorigheid. En er is herkenbaarheid ook naar buiten: buitenstaanders die een gereformeerde kerkdienst bijwonen of beluisteren weten van te voren, welk kerkboek bij ons gebruikt wordt. Het onderscheid tussen noodzakelijke en aanbevelenswaardige uniformiteit geeft een handvat om in de kerkorde en de kerkrechtelijke bepalingen het nodige **reliëf** te zien. De ene uniformiteit in onze kerken is de andere niet. Door gaans is er bij elke bepaling wel een deugdelijk verhaal te geven, waarom het zó het beste is. Maar als we op goede gronden tot het inzicht komen, dat iets toch anders moet, dan moeten we dat zeker doen. Kerkrecht is er niet om het christelijke leven te frustreren! Het onderscheid tussen noodzakelijk en aanbevelenswaardig doet ook een beroep op ons om voor elkaar verantwoordelijke willen welen. De hand (de gemeente in A.) moet tegen de voet (de gemeente in

B.) niet zeggen: 'waar heb ik u eigenlijk voor nodig?' Christelijke liefde denkt aan méér dan alleen het strikt 'noodzakelijke'! Ze heeft ook oog voor het wenselijke en aanbevelenswaardige.

Jammerlijk gebonden?

Er wordt intussen soms wel gepraat over onze kerkorde op een manier, alsof we jammerlijk gebonden zouden zijn aan allerlei onnodige en overbodige bepalingen.

Overzien we de kerkorde, dan lijkt het me niet juist en niet billijk om te zeggen, dat we door een veelheid van regels **aan** het kerkverband gebonden zijn. Ik zie niet, hoe de plaatselijke kerken het 'slachtoffer' zouden zijn van landelijke afspraken.

En we zijn plaatselijk ook niet – zoals men wel zegt – aan 'het kerkverband' gebonden. 'Het kerkverband' is een abstractie.

Kerkverband, dat zijn **wijzelf** samen met onze **zusterkerken**.

Kerkverband is niet iets waar we zomaar met handen **aan** voeten **aan** gekluisterd zitten. We **hebben onszelfsamen met onze zusterkerken** na broederlijke **bespreking** en besluitvorming **vrijwillig aan** een aantal regels gebonden. Met het oog op de opbouw en de eenheid van de gemeenten hebben we dat gedaan.

Dat is geen dwangbuis. Elk van die regels is bespreekbaar. Als er sommige bij zijn die niet deugen, dan kan men dat aanwijzen. Dan is er ook herziening mogelijk. Zie maar art. 84 KO: 'Wanneer dit in het belang van de kerken is, behoren [!] ze gewijzigd, aangevuld of verminderd [!] te worden.'

De ene uniformiteit in onze kerken is de andere niet,

Ter illustratie wil ik nu ingaan op artikel **65** van onze kerkorde. Ik kies dat artikel, omdat het de laat-

ste tijd nogal eens genoemd wordt als voorbeeld van hoe de kerken onnodig gebonden zijn aan synodale besluiten over liturgie-zaken.

Artikel 65

In artikel 65 van onze kerkorde staat: *'De kerkeraad zal de gemeente op de dag des Heren tweemaal samenroepen voor de eredienst. De kerken zullen zich houden aan de orden van dienst die door de generale synode zijn goedgekeurd.'*

Op de tweede zin, over de orden van dienst, heeft men nog al eens kritiek. Waarom zou er in onze kerken een bepaalde orde van dienst moeten zijn voorgeschreven? Wordt de vrijheid van de kerken hier niet veel te veel aan banden gelegd? Art. 65 wordt in gesprekken dikwijls genoemd als voorbeeld van een bepaling die goede ontwikkelingen in de gemeenten tegenhoudt.

Onze orden van dienst tekenen een grondpatroon. geen keurslijf.

Volgens mij berust de kritiek op art. 65 tweede lid voor een belangrijk deel op misverstand. Bij de wijziging van de kerkorde in 1978 is deze zin er voor het eerst in gekomen. Tot aan 1978 was er over orden van dienst altijd gesproken in termen van 'aanbevolen orden' en 'voor gebruik vrijgegeven orden'. Sinds 1978 staat er: 'zich houden aan' en 'goedgekeurd'. Dat klinkt wel wat streng. Ik merk af en toe, dat het door sommigen in de kerken gelezen wordt alsof er mee bedoeld is, dat je de orde van dienst als een soort 'spoorboekje' moet hanteren. Je moet dan precies de voorgeschreven route met de aangewezen volgorde van 'stations' aanhouden. En wee je gebeente als je de volgorde ergens verandert! Het schijnt dat er soms zelfs tegen predikanten over kleine variaties

bezwaarschriften worden ingediend.

Maar op die manier mag art. 65 onder ons niet functioneren! Zo kunnen de orden van dienst nooit bedoeld zijn. Zo'n strakke uitleg van de KO zou tot allerlei ongerijmdheden leiden.

- We zouden dan in de orde van dienst uit 1933 geen doop en avondmaal meer mogen bedienen. Ze komen er immers niet in voor!
- De predikant zou in de orde-1933 de gemeente niet mogen groeten met de woorden uit 1 Tim. 1: 'genade, barmhartigheid en vrede zij u'.
- We zouden dan in de middag-dienst naar de orde-1975 geen 'amenlied' meer mogen zingen na de preek, maar altijd moeten antwoorden met de geloofsbelijdenis.
- We zouden geen orde hebben voor diensten waarin ambtsdraggers worden bevestigd of een huwelijk of voor de diensten op dankdag en biddag.

Als de orden van dienst werkelijk als een disciplinair reglement moeten worden gelezen, dan werd er in alle kerken ook wel heel regelmatig tegen gezondigd! We spreken van 'Middelburg' en 'Kampen'. Maar dikwijls worden er mengvormen gebruikt. Bijvoorbeeld: wel de orde van 1975, maar toch de voorbeden vóór de preek. Of wel de orde van 1933, maar toch de collecte bij de slotzang. Iemand zei eens gekscherend: 'dat is dus Kam-burg en Middel-pen'.

Niet angstvallig

Het is niet goed om de orden van dienst zo angstvallig te hanteren als een exclusief stap voor stap voorgeschreven paadje. Gemeentelieden mogen art. 65 KO zo niet tegen hun dominee gebruiken. En

predikanten en kerkeraden moeten met de orden van dienst niet op zo'n manier omgaan. Anders komen we in een sfeer van eindeloze letterknechterij. Laten we wijzer wezen!

Ik geef toe, dat de formulering van art. 65 tot een formalistische uitleg wel wat aanleiding kan geven. Het 'zich houden aan' vind ik niet zo gelukkig. En de enkele alternatieven die er in ons kerkboek (507-511) aan het slot van elke orde van dienst worden genoemd, geven ten onrechte de indruk dat dit dan ook de enige wijzigingen zijn die men mag aanbrengen.

Toch moeten we niet op basis van de uitdrukking 'zich houden aan' slaven worden van de orden van dienst. Met een schijnberoep op de letter van de kerkorde zouden we dan tegen de geest van de kerkorde ingaan.

We moeten onze orden van dienst niet zo angstvallig hanteren.

De gezonde uitleg van art. 65 is deze, dat we in de orde van een eredienst zorgvuldig zullen handelen. Er wordt in onze orden van dienst een grondpatroon getekend, met een aantal basiselementen. Daar zullen we ons loyaal aan houden. Je mag geen elementen (bijvoorbeeld de zegengroet of de wet of de geloofsbelijdenis of de Schriftlezing) weglaten. Je mag ook niet maar elke willekeurige volgorde in de dienst aanbrengen.

De kerken willen geen wildgroei en geen onordelijke diensten. Dat hebben ze met elkaar afgesproken. Daar hebben ze elkaar over en weer op vastgelegd. Maar binnen de grenzen van orden van dienst die als richtlijn fungeren, blijft er zeker vrijheid.

Als de huidige formulering 'zich houden aan' misverstand oproept en een goed omgaan met onze orden van dienst belemmert, moeten

we naar een andere formulering zoeken. Het vinden van een kort en goed alternatief is nog niet zo eenvoudig. Maar wellicht komt dat er nog eens.

In het algemeen kan echter artikel 65 niet als bewijs dienen, dat de kerken liturgisch in een synodaal keurslijf zitten en dat er liturgisch geen ruimte is voor variatie. We kunnen heus wel eens een extra psalm zingen of de geloofsbelijdenis een iets andere plaats in de dienst geven, zonder dat het direct een afwijking van de kerkorde is! Er is in onze kerkdienstenecht heel wat variatie mogelijk zonder dat we in strijd komen met de kerkorde. Laten we toch onbekommerd gereformeerd zijn!

Enkele conclusies

Uit het bovenstaande verhaal kunnen we dunkt me de volgende conclusies trekken voor ons omgaan met kerkorde en kerkverband:

1. Het samengaan in ons kerkverband verdient een hartelijk positieve benadering.
2. Waar onze kerkorde de kerken tot uniform handelen verplicht, mag daarvoor een duidelijke argumentatie worden verwacht.
3. Het onderscheid tussen noodzakelijke en aanbevelenswaardige uniformiteit kan ons helpen om in de kerkorde reliëf te zien: we zijn niet aan alle bepalingen op dezelfde manier van Godswege gebonden.
4. Een beroep op de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk is niet altijd een uiting van geestelijk inzicht en christelijke broederliefde.
5. De gereformeerdekerk is geen lastig juk, maar een nuttig middel tot opbouw van de kerken. Aan die karakteristiek is iedere bepaling steeds weer te toetsen.

NIET TE GELOVEN BELOFTEN

Die al uw ongerechtigheid vergeeft, die al uw krankheden geneest, die uw leven verlost van de groeve, (...) zodat uw jeugd zich vernieuwt als die van een arend.

Psalm 103 : 3, 4a en 5b.

Een goed mens

Wie van ons wil niet graag een goed mens zijn? Een mens die vertrouwen inboezemt, bij wie je je veilig voelt. Hoe word je een goed mens? Is er wel één goed mens. Jezus zei eens: niemand is goed, niet één. Jeremia maakte de prachtige vergelijking: Kan een Ethiopiër zijn huid veranderen, of een panter zijn vlekken? Als dat zou kunnen, dan zou je in staat zijn goed te doen. Niemand is goed.

Wat is goed en wat is zonde? Goed is het God boven alles lief te hebben en je naaste als jezelf. De liefde is goed. Ongerechtigheid (zonde) is die wet van liefde overtreden. Daaruit ontspringen alle andere zonden.

Wat kun je daaraan doen? Men heeft het geprobeerd met goed onderwijs, met goede politie, met goede artsen. Hoe overwin je de zonde? Hoe breng je een mens tot liefhebben?

De dichter zingt van het grote wonder: God vergeeft de zonde. Dat is de boodschap van het evangelie van het begin tot aan het einde van

de wereld. Nergens ter wereld, alleen in de Bijbel, wordt deze boodschap gebracht en geloofd. De genade van God is de onveranderlijke inhoud van het Woord van God. Zeker, daar moet voor geofferd worden. Een Israëliet moest met een offerlam naar de tabernakel; zijn hand op de kop van het dier leggen, en dan met het mes het lam slachten. Dat lam werd gedood en geslacht in jouw plaats. Dat Lam wijst op Jezus. Zo lief heeft God de wereld. Geloven in Jezus, dat is je hand op Jezus leggen, je zonden belijden. Jezus Messias wordt gedood en geslacht in onze plaats. God rekent de betaling, liefde, de trouw, de gehoorzaamheid van Jezus Messias ons toe.

Wij vergeven elkaar niet gemakkelijk. We vergeten nog minder. Maar zover het westen is van het oosten, zover doet de Here de zonden van ons weg. God komt er niet op terug. Ook niet op de jongste dag. We moeten er niet aan denken, dat mensen met hun zonden zouden ingaan. Maar als er niemand goed is, blijft de nieuwe aarde dan onbewoond? Nee, God doet de zonden van ons weg. Zijn genade maakt goede mensen. Een weldaad om niet te vergeten.

Een gezond mens

Stel dat iemand u belooft: je hoeft nooit meer naar de dokter, je bent nooit meer ziek. Geen medicijnen,

geen injecties, geen bestraling, geen operaties meer. Altijd gezond. Wie zou zorgen dat de mensen voortaan gezond waren kreeg direct alle Nobelprijzen.

God belooft dat we gezonde mensen zullen worden. Die al uw krankheden geneest. Dat is een belofte. De werkelijkheid is zo anders. Je moeder of je kind ligt in het ziekenhuis. Het wachten is op een operatie of een reeks bestralingen. **Sommigen** worden gelukkig tijdelijk beter.

God belooft alle ziekten te genezen. Wat is het geheim van die belofte? Jezus zei: zij die gezond zijn hebben geen geneesheer nodig, maar zij die ziek zijn. Johannes de Doper liet zijn discipelen vragen of Jezus wel de Messias was. Jezus zegt: vertel maar wat je hoort en ziet: blinden worden ziende, lammen wandelen, melaatsen worden gereinigd, doven horen, doden worden opgewekt en armen ontvangen het evangelie. Jezus kwam om alle ziekten te genezen. Hoe was Jezus daartoe in staat?

De manier waarop Jezus het deed is een mysterie. Hij genas door onze ziekten op zich te nemen en onze smarten te dragen. Door zijn **striemen** is ons genezing geworden. Om de zieken te kunnen genezen moest Jezus zelf opnieuw een offerlam zijn, dat geslacht wordt. God belooft die genezing. Wanneer die belofte in vervulling gaat, weet niemand. Openbaring tekent de nieuwe aarde als een land zonder ziekte. De bladeren van de boom des levens zijn tot genezing van de volkeren. Het is een prachtige belofte. En Jezus liet even zien dat het echt gebeurt. Dat is een weldaad om niet te vergeten. Nooit meer ziek.

Eeuwige jeugd

Vroeger waren er toverdokters en alchimisten op zoek naar een levenselixir, een drank die je eeuwig jong maakt. Vandaag behelpt men zich met smeerseltjes, facelift, body-trainingen en gezonde voe-

ding. Wie schenkt een mens eeuwige jeugd?

God belooft dat we eeuwig jong zullen zijn.

Het lijkt er nog niet op. Mensen worden vroeg oud en het eindigt bij een open groeve. Wil iemand eeuwig jong zijn, dan zal eerst het graf overwonnen moeten worden. Als een bazuinstoot klinkt de belofte: die uw leven verlost van de groeve. Het geheim van die belofte is opnieuw de Heiland. Hij stierf en is begraven. En is de straf op de zonde niet de dood? Hij stond op uit de dood en beloofde: Ik leef en gij zult leven.

God zelf staat boven de dood. Hij sluit een verbond. Hij wil ons laten delen in zijn rijkdom. Hij wil met zijn volk leven in gemeenschap van goederen. Zo laat God ons delen in zijn rijke gaven. God belooft eeuwige jeugd. Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend. De koning van de vogels in vrije vlucht. Meer dan een eeuw oud wordt de arend. En je kunt het er niet vanaf zien. Zo krachtig, vitaal, beweeglijk en zonder rimpels als een jonge vogel.

De zonde, de ziekte en de dood hebben niet het laatste woord. Dat zijn Gods beloften. In Christus gaan ze alle in vervulling. En voor wie in Christus, de goede Herder is. Of God ook machtig en loyaal is. Loof de Here, mijn ziel. In die lof ging de dichter ons voor. In die lof mogen wij volgen.

UIT DE KERKEN

Onder auspiciën van de GMO belegt de werkgroep **ZENDING IN BEWEGING D.V.** op **zaterdag 10 december a.s.** een tweede studiedag, als vervolg op de studiedag van vorig jaar december. Sprekers zijn ds. G.J. van Enk, ds. G.E. Geerds, ds. D. Griffioen en drs. C.J. Haak. De korte inleidingen zullen afgewisseld worden met workshops en plenaire discussie. Plaats: **Geref. kerk 'De Open Poort', Veldhoeve 1 te Hattem.** Aanvang 10.30 uur; sluiting 16.00 uur. Deelname s.v.p. opgeven aan het adm.adres van de GMO – dhr. **A. de Graaf, Stadsgracht 19, 3752 XD BUNSCHOTEN, a 03499-82185.**

Extra nummers van De Reformatie...

...kunt u bestellen door overmaking van de kosten op postrekening 40 60 40 t.n.v. De Reformatie-Goes, onder vermelding van jaargang en nummer.

Dit zijn de kosten (incl. porto):

- 1 ex.: f 3,35
- 2 ex.: f 6,00
- 3 ex.: f 8,65
- 4 ex.: f 10,60
- 5 ex.: f 12,55

Na ontvangst van het bedrag wordt uw bestelling per omgaande uitgevoerd.

De huiselijke eredienst

Een christen verkommert geestelijk wanneer hij zich niet dagelijks oefent in de omgang met God. De manier waarop hij dat doet, verschilt van plaats tot plaats en van eeuw tot eeuw. Eeuwenlang hebben mensen niet persoonlijk over een Bijbel kunnen beschikken. Zij moesten, om het Woord van God te horen, naar de synagoge of de kerk. Op die plaats ontmoetten ze God en aanbaden Hem. Rooms-katholieken, die ook in de eeuwen na de uitvinding van de boekdrukkunst niet getraind zijn in de omgang met de Bijbel, zoeken nog vaak een kerkgebouw op als ze God willen ontmoeten. In de zestiende eeuw werden er in de protestantse kerken dagelijks diensten gehouden, waarin het Woord van God werd gelezen en verklaard, afgewisseld door de dienst van de gebeden. Die dagelijkse kerkgang is echter in de protestantse traditie in onbruik geraakt. In sommige kerkgemeenschappen houdt men, als een overblijfsel ervan, nog één **doorde-weekse** dienst. Toen het bezit van een familie-bijbelezen algemeen verschijnsel werd, is de praktijk gegroeid van de huiselijke godsdienstoefening. Daarin speelt de cyclus van de dagelijkse maaltijd een centrale rol, hoewel in veel gezinnen ook de dag met Schriftlezing en gebed besloten werd.

Deze goede, gereformeerde zede staat onder grote druk. Het leven is zo gehaast geworden, dat de Bijbel aan de eettafel dikwijls niet meer opengaat. Een kort gebed, vaak met weinig wijding en concentratie, wordt meestal nog wel uitgesproken. Veel gezinnen

spannen zich in om tenminste bij één maaltijd per dag samen tijd te maken voor het lezen uit de Bijbel.

Alternatieven

Wanneer je met elkaar over deze ontwikkeling doorspreekt, is iedereen het er wel over eens: zo lijden we geestelijk schade. Maar als je vervolgens vraagt: wat kunnen we doen om die schade te beperken, is het antwoord niet zo voor de hand liggend. Natuurlijk kun je met veel inspanning meer ruimte scheppen rond de maaltijden. Dat heeft geen zin als je je lunch gebruikt op je werk of in de auto. Maar je zou 's morgens wel wat vroeger op kunnen staan. Ook al lukt het niet het gezin samen aan tafel te **krijgen**, met behulp van een dagboek kun je dan toch tijd maken voor de omgang met de HERE. Het dagboek zorgt ervoor dat je allemaal met hetzelfde thema bezig bent. Toch blijkt dat in veel gevallen een bijna onmogelijk vol te houden praktisch. Des te meer reden is er om de maaltijd aan het eind van de werkdag met hand en tand te verdedigen tegen de tijdsdruk. Als zelfs dat niet lukt, is er nog maar één alternatief: samen als gezin de dag beëindigen, voordat de **kinderen** gaan slapen.

Hoe dan ook: als we geestelijk niet willen verkommeren, moet er dagelijks een moment blijven waarop we in zekere rust onze huiselijke eredienst verrichten. En als dat in gezinsverband maar één keer per dag lukt, is het de moeite waard om als gezinsleden individueel compensatie te zoeken.

W wandelen met God

Hulp bij de persoonlijke omgang met God

Gezinsleden die voor zichzelf tijd vrijmaken voor bijbellezingen en gebed, verkeren in dezelfde situatie als alleenstaanden. Wie op deze manier dagelijks met de HERE omgaat, voelt vaak behoefte aan een hulp, een gesprekspartner. Met het oog daarop worden er jaarlijks diverse leeshulpen bij de Bijbel uitgegeven. Omdat ook **kinderen** tekort komen bij de dagelijkse bijbellezing, is het goed dat daarin wordt voorzien.

In de **kring** van 'bevindelijk gereformeerden' bestaat al enige jaren een cyclus dagboeken voor jongeren. Wellicht geïnspireerd door het succes daarvan, is ook De Vuurbaak begonnen met het uitgeven van dagboeken voor jongeren. Het eerste deeltje heet *Op reis met God* en is geschreven voor kinderen van 10 tot 12 jaar. Het deeltje begint met een paar centrale teksten uit de eerste hoofdstukken van Genesis. Daarna worden de **kinderen** meegenomen, op reis met de aartsvaders en met het volk Israël. Globaal wordt de geschiedenis van Genesis en Exodus behandeld. Voor dezelfde leeftijd verschijnt binnenkort nog een deel, waarin het vervolg van de geschiedenis een plaats **krijgt**.

Voor de 12- tot 14-jarigen staan deeltjes op stapel over de eredienst, de offers en de feesten. De aanduiding doet vermoeden dat ook hierin vooral oudtestamenteel thema's worden behandeld.

De serie wordt afgesloten met twee delen, die waarschijnlijk meer op de inhoud van het Nieuwe Testament zijn gericht. Ze worden aangeduid met woorden als 'vervulling'

en 'geloofsgroei'.

Verschillende auteurs werken aan dit project mee. Het geheel staat onder toezicht van een redactie-raad, die de kwaliteit moet bewaken.

Beoordeling

Zoals gezegd: de gekozen teksten hebben een bepaalde samenhang: God is met zijn oude verbondsvolk op reis naar het beloofde land.

Voor kinderen, die de bijbelse geschiedenis al kennen, is het niet erg dat er gedeelten worden overgeslagen. Zij kunnen deze bekende gedeelten wel plaatsen.

Bovendien worden ze gedwongen de teksten zelf in hun bijbeltje op te zoeken. Ik blijf dat overigens bij dagboeken een riskante onderneming vinden, vooral als de inhoud van het verhaal **direct** duidelijk maakt waarover het gaat. Immers, als wel het dagboek gelezen wordt, maar niet de Bijbel, schiet je je doel voorbij. Terecht wordt de kinderen op het hart gedrukt de Bijbel zelf te lezen: 'altijd je Bijbel bij de hand! En dan ook gebruiken. Afgesproken?'

De gekozen teksten worden volgens een vast patroon behandeld. Centraal staat de uitleg, die helder en indringend op papier is gezet. De schrijvers hebben zich moeite getroost om zich in te leven in de situatie van de tekst. Dat blijkt te meer uit de manier waarop ze geprobeerd hebben die tekst in het leven van de **kinderen** een plaats te geven. Ieder stukje begint namelijk met een actuele situatie uit het leven van de kinderen zelf. Elk stukje eindigt met een soort van toepassing: wat betekent deze boodschap nu voor jou.

Laat ik een voorbeeld geven, hoe dat gaat.

Ongeveer halverwege wordt Exodus 5: 1, 2 behandeld. 'Daar heb ik niks mee te maken' staat er boven. U kent de geschiedenis: Mozes en Aäron vragen namens de **HERE** aan de farao om Gods volk te laten gaan. De farao reageert: 'Wie is de **HERE**? Ik ken de **HERE** niet'.

Met name die houding van farao wordt als uitgangspunt genomen voor de kern van de verklaring. Hoeveel mensen denken niet precies evenzo. Maar net als farao zullen ze eens merken wie de **HERE** is.

Dit verhaal wordt, om het in te leiden, als volgt in het leven van de **kinderen** geplaatst: 'Zeg maar dat je door mij gestuurd bent,' zegt de dominee tegen mij. De dominee heeft dorst en stuurt me naar de koster. 'Mag ik een kopje koffie van u?' 'Nee,' zegt de koster, 'ik geef je niet zomaar koffie.' 'Het is voor de dominee'. 'O, dan is het goed. Breng hem maar gauw een lekker bakje.'

En aan het slot moeten de **kinderen** over het volgende nadenken:

'Maar hoe zit dat met jou? Hoe luister jezelf bijvoorbeeld naar een preek in de kerk? De dominee vraagt niet iets aan jou voor zichzelf. Nee, hij vraagt het namens de Here. Wat is dan jouw antwoord?' Het element van vergelijking is duidelijk: niet de gezondene, maar de Zender vraagt respect. De farao heeft dat onderscheid heel goed door, al is zijn houding precies omgekeerd als die van de koster. Hij vindt die **HERE**, die God van Mozes, maar een god-van-niks. Aan de jonge lezer wordt nu gevraagd: met wie identificeer je je, met de koster of met de farao.

Deze manier van benaderen van bijbelgedeelten heeft het voordeel dat je met de oude verhalen heel dicht bij de **kinderen** kunt komen. Niet altijd ontkom je aan het risico dat je, zoals we dat in ons jargon noemen, 'exemplarisch' wordt. Juist daarom is het een goede greep geweest om in de opeenvolging van de historische verhalen de 'heilshistorische lijn' vast te houden. Ik ben van oordeel dat je op die manier voor **kinderen** van deze leeftijd verantwoord bezig bent.

Gebod

Hoe concreter de toepassing is, hoe gemakkelijker de inhoud van het

verhaal gebruikt kan worden in het gebed. Het is belangrijk dat dit dagboekje voor dat laatste ook aandacht vraagt. Achter in het boekje zijn een aantal voorbeelden opgenomen voor een kort gebed. Op die manier kun je **kinderen** trainen in de omgang met de **HERE**. In de inleiding wordt naar die gebeden verwezen. Zelf zou ik het mooi gevonden hebben wanneer er meer instructie over het bidden was opgenomen. Bijvoorbeeld hoe je de dagboekstukjes concreet kunt verwerken in je gebed. Sommige dagboeken doen dat door per dag aanwijzingen te geven voor **gebeds**-onderwerpen. Misschien is dat iets teveel gevraagd voor deze leeftijd, maar dan verdient het wel overweging voor de delen die nog volgen.

Aanbevolen

Dit artikel zal, als alles naar wens verloopt, op 3 december geplaatst worden: nog net voor sinterklaas. Als (**groot**)ouders aan de **wensen**-lijst van hun (**klein**)**kinderen** nog een zinvol geschenk willen toevoegen, heb ik ze hopelijk op een goed idee gebracht. Overigens **vormt** zo'n dagboekje ook een goed geschenk om zo maar eens, bij wijze van goede aandacht, je (**klein**)**kind** in handen te geven. Komt God zelf, met het geschenk van zijn genade, ook niet zo maar, iedere dag ons leven binnen?

In dit artikel is besproken: A. Keuning e.a. *Op reis met God*, eerste deel uit de serie *Dagboek voor jou*, uitgegeven door De Vuurbaak te Barneveld, prijs f 14,75.

VOORBEELDEN VAN VASTEN

Over het vasten 5

E.A. de Boer

*Zijn we dan alle vormen van vasten kwijtgeraakt? Hebben we er helemaal geen voeling meer mee? Dat geloof ik niet. Wie haalt het in z'n hoofd om bijvoorbeeld tijdens de eredienst een sigaret op te steken of een broodje te eten? Dat vinden we niet gepast, niet eerbiedig tegenover de Here. Wie kijkt er in een tijd van groot verdriet naar een lachfilm? We hebben best nog enig gevoel voor eerbied en nederigheid, voor wat gepast is en wat niet. Als we nog iets van vasten kennen, moeten we het ook maar weer zo noemen! In deze bijdrage wil ik proberen aan te wijzen hoe ik het vasten van tijd tot tijd **als bewust afzien van genot** weer zou willen opbouwen.*

1. Vasten en zich onthouden

Voor we uitkomen bij mogelijke vormen van vasten vandaag moet eerst het volgende nog bedacht worden. Vasten is een vorm, en geen doel in zichzelf. De preciese inhoud van wat vasten is, wordt in de Bijbel zelden omschreven. Het is onthouding in bepaalde mate van eten en drinken, luxe en genot. Maar het kan in bijzondere omstandigheden ook seksuele onthouding (daarover in het laatste artikel) zijn. **Vrijwillige onthouding** van bepaalde zaken is een thema van de christelijke levensstijl dat ook los van het onderwerp vasten aan de orde kan komen. We brengen onthouding in verband met wat Paulus de 'oefening in de godsvrucht' noemt. Onthouding kan op vasten lijken en toch een ander doel dan het gebed hebben. Denk aan de hoofdstukken

over de sterken en de zwakken (Rom. 14 en 1 Cor. 8-10) waar Paulus de 'sterken' motiveert om hun vrijheid om alles te eten en te drinken niet op te eisen. Over deze andere vormen van onthouding die niet als vasten bedoeld zijn, schrijft J. Douma veel in zijn boek **Christelijke levensstijl**. Bijvoorbeeld over matiging in luxe in verband met de wereldwijde milieuproblematieken armoede. Vrijwillige onthouding van bepaalde vormen van genot kan dus ook andere redenen hebben en andere terreinen betreffen dan de toewijding aan het gebed. Maar die zijn nu niet aan de orde.

2. Handvatten voor het vasten

Hopelijk weet u zich aangesproken door het accent dat het vasten in de Bijbel krijgt. Misschien doen ook

Achtergronden
de voorbeelden uit ons voorgeslacht een appel op ons vandaag. Maar hoe ontwikkelen we in onze omstandigheden een praktijk van vasten? We hebben wel wat houvast nodig om nieuwe vormen uit te denken. Laat me nu alle geboden informatie proberen samen te vatten en te doordenken.

2.1 Factoren

Nieuwe vormen van vasten moeten door de volgende uiterlijke factoren bepaald worden. Vasten moet altijd zijn: vrijwillig, gedeeltelijk en tijdelijk.

a. **Vrijwillig**: alleen dan heeft het vasten waarde en getuigt het van een oprecht hart. Besef van zonde brengt ons ertoe de knieën diep te buigen. Staande in de vrijheid van Christus besluit een gelovige ook uit dankbaarheid te bidden. Dat gebed kan met onthouding ondersteund worden. Christelijke vrijheid kan immers ook inhouden dat gelovigen van een voorrecht geen gebruik maken (vgl. 1 Cor. 8 : 13; 9 : 15; 10 : 29).

b. **Gedeeltelijk**: voortvloeiend uit de vrijwilligheid mag elke gelovige bepalen op welk terrein en in hoeverre hij zich van iets onthoudt. Voorop staat in de vastenpraktijken die we in de Bijbel leerden kennen, het terrein van het voedsel (eten, drinken). Daarop volgen de **zelfverzorging** (kleding, huidverzorging, sieraden) en de seksualiteit. Maar ook hedendaagse vormen van genot kunnen afgelegd worden. Men moet vantevoren ook besluiten in hoeverre op het gekozen terrein gevestigd wordt. Onthouding van vlees en wijn is niet hetzelfde als van brood en water.

c. **Tijdelijk**: in christelijke vrijheid wordt de termijn van het vasten be-

paald. Meestal is dat in de Bijbel een dag of dagdeel, soms ook een periode tot drie weken.

2.2 Voorwaarde

Voorwaarde bij de ontwikkeling van hedendaagse vormen van het vasten is dat het niet mag leiden tot nieuwe *uiterlijkheid*. De Here Jezus wijst ons de binnenkamer als de plaats van het persoonlijk gebed. Dat geldt ook voor ons vasten (Matt. 6 : 16-18). We moeten ook oppassen voor *extremen*. Als Jezus zegt 'zalf uw hoofd en was uw gezicht', betekent dat voor ons: pas ervoor op in uw verlangen toegewijd te zijn dat u te ver gaat. Bepaalde voorbeelden uit evangelische kring gaan hier tegenin. Extremen en uiterlijkheid gaan hand in hand.

We mogen elkaar geen *wetten* opleggen. Vasten is in de eerste plaats een persoonlijke zaak. Het heeft voor u en voor uw God alleen zin wanneer u zich ertoe gedrongen voelt. Voorgangers kunnen zich ertoe gedrongen voelen om de gemeente, het volk van de Here, tot gezamenlijk vasten op te roepen. In dat geval zal er eerst een brede persoonlijke praktijk gegroeid moeten zijn waarop z'n oproep gebaseerd kan worden.

Vasten is altijd een middel, geen *doel* in zichzelf. De onthouding wil het gebed onderstrepen. Onszelf willen we zo extra op het doel van ons bidden wijzen. Voor Gods aangezicht willen we onze ernst en nederigheid demonstreren.

2.3 Gebedsinhoud

Wat drukken we met ons vastend bidden voor de HERE uit?

a. Er is een *aanleiding* die ons ertoe brengt zo intens tot de Here te bidden dat we er zelfs bepaalde dingen om laten staan. Formuleer voor jezelf goed welke nood het is die je tot vasten en bidden roept.

b. Het gebed dat door vasten begeleid wordt drukt *schuldbesef* en *verootmoediging* uit. Zo gezien is het vasten ten diepste al een vorm van bidden gedurende de dag of perio-

de die aan bijzonder gebed gewijd is. Vasten kan dus geen middel zijn om een hartewens die op onszelf gericht is, kracht bij te zetten. In een enkel geval in de Schrift was de verootmoediging het doel van de gebeden, zoals op de Grote Verzoendag.

c. Uit de aanleiding tot het bijzondere gebed vloeit een *gebedsdoel* voort. Men kwam met een concrete bede tot God. Dat kon een persoonlijke nood zijn, zoals in het leven van David aan het ziekbed van Batseba's zoontje. Het bijzondere doel van het gebed kan ook liggen in de geestelijke strijd, in het zoeken van het Koninkrijk of in de verkondiging van het Evangelie. Het is nodig om het gebedsdoel voor jezelf goed te formuleren, als je een bijzonder vastend bidden tot God opzendt. Tijdens de periode van concentratie en toewijding moet het doel vastgehouden worden. We smeken immers om verhoring. We willen de Here om de bepaalde reden ontmoeten.

2.4 Definitie

Vasten is naar de heilige Schrift: vrijwillige, gedeeltelijke en tijdelijke onthouding van een normale levensbehoefte (eten en drinken, kleding of seksualiteit) ter ondersteuning van de gebeden met het doel om voor God uitdrukking te geven aan het besef van zonden en ellende en Hem om verhoring te smeken. Het terrein, de mate en de tijdsduur worden in christelijke vrijheid bepaald door de ernst waarmee de christen zich tot bidden gedrongen voelt.

3. Voorbeelden van persoonlijk vasten

In plaats van herinvoering van oude vormen kunnen we beter de veranderde omstandigheden in rekening brengen en nagaan of er in onze huidige leefwijze *gelegenheden* te vinden zijn waarbij een vorm van vasten zinvol kan zijn. Daarbij moeten we uitgaan van de wijsheid en wegwijzing van de hei-

lige Schrift: a. de verbinding van gebed en onthouding; of b. een grote nood die om blijken van verootmoediging vraagt; en c. de onderscheiding tussen publiek en persoonlijk gebruik. Ik tracht nu een paar voorbeelden van het eerste te noemen.

Bidden en het eten

1. De meesten van ons kennen het gebruik om rond het eten één of meerdere keren per dag samen de Here te zoeken in *Schriftlezing en gebed*. Is het wel juist het zwaartepunt ná het eten te leggen? Daar pleiten meer factoren, behalve de volle maag, tegen. Zoals: de onrust van kleine kinderen die van tafel af willen of die van de groteren die een afspraak hebben. We zouden het haast-element moeten elimineren. Is het niet denkbaar om enkele keren per week gemiddeld een kwartier à een half uur voor het eten óf vroeg in de avond de tijd te nemen om samen 'huisgodsdienst-oefening' te houden?

Ik kan mij voorstellen dat u het gebruik om aan *táfel* Bijbel te lezen niet wilt opgeven. Maar is er dan wel een moment in uw dag dat u – los van het eten! – tijden van gebed en intens zoeken van de Here kent? Onze 'stille tijd' kan, losgemaakt van het eten, versterkt worden.

Crisis- of beslissingstijd

2. Wanneer er een *noodsituatie* in uw leven is ingetreden, mag het vasten zoals dat in de Bijbel voorkomt, ons helpen om de intensiteit van ons bidden te onderzoeken. U kunt zo de Here, en ook elkaar, laten zien hoe ernstig u het Hem vraagt. Bijvoorbeeld bij ziekte of werkeloosheid. Of bij spanning in uw huwelijk of gezin. Er kan geen sprake van zijn dat we door te bidden én te vasten God zouden willen dwingen. Want het doel van ons bidden mocht toch al niet op onszelf, maar uitsluitend op Gods zaak gericht zijn.

3. Dat blijkt ook uit het derde voorbeeld. Er kan zich in uw leven een

tijd voordoen waarin u voor een *belangrijke beslissing* staat. U zoekt de leiding van de Here om zijn wil te verstaan. Zo'n beslissing zal ingrijpend zijn en een wending in uw leven betekenen (zoals bij werk, kindertal, huwelijkskeuze). Dan kan een vorm van vasten gedurende een tijd het gebed tot intensiteit kunnen brengen. Aan uw ernst kan de Here zien hoe zielsgraag u zijn leiding wilt aflezen. Zo deed de jonge christelijke kerk het ook gezamenlijk bij de uitzending van die-naars van het Evangelie!

Het lijden van de Heer

4. We kunnen ook op *Goede Vrijdag*, de dag van het lijden en sterven van de Heiland, een vastendag houden om de viering in diepe eerbied door te brengen. Dat is vandoors de dag geweest waarop de christelijke kerk gevast heeft. De verootmoediging om de enormiteit van onze zonden die Gods Zoon aan het kruis brachten, mag voldoende reden tot vasten zijn.

5. Ter *voorbereiding* op de viering van het Avondmaal kan men ook de zaterdag vasten door zich van alle overdaad te onthouden. In de jonge kerk werd het Avondmaal gevierd tijdens de gezamenlijke liefdemaaltijd. Op de dag zelf is de tijd om blij te zijn en feest te vieren om de verlossing gekomen. Voorbereiding als gebruik is bij ons nog niet helemaal in onbruik geraakt. De regelmaat waarmee het Avondmaal in de kerken aange-richt wordt mag aangegrepen worden als gelegenheid om ons verlangen naar vergeving en vernieuwing gestalte te geven in een vastendag.

Zondag

6. Matiging dient vooral op de zondag als dag van de Here een plaats te hebben. Niet omdat we dan niet zouden mogen genieten, want het 'rusten' mag zich in genieten uiten. Wel zouden allerlei dingen weggesneden kunnen worden die de con-

centratie op de dienst van de Here en op de gebeden in de weg staan. Ik denk dan concreet aan het *TV-gebruik op zondag*. Als visueel medium is het de concurrent van het luisteren. Daarover is genoeg te zeggen. Ik laat het nu hierbij: de TV slurpt onze aandacht op, terwijl het juist veel toewijding vraagt je op de omgang met de Here te concentreren. Waarom zouden we niet ten opzichte van juist dit medium een vastendag instellen? Ik weet dat er genoeg andere redenen voor een christen zijn de TV op zondag uit te laten. Maar het als een vorm van vasten zien moge helpen aan dat besluit *diepere* inhoud aan te geven. TV is ook een vorm van luxe en genot. Ook in de week mag die ons Bijbellezen en bidden niet in tijdnood brengen.

Literatuur

Van J.W. Roosenbrand kreeg ik nog een viertal artikelen onder ogen die hij in de rubriek *Samen evangeliseren* in het kerkblad van Zuid-Holland e.o. schreef (25-3; 8-4; 22-4; 6-5-1989). Hij schrijft vanuit zijn ervaring in Rotterdam over het vasten in de Islam. Over onthouding of ascese, zie W.H. Velema, *Oriëntatie in de christelijke ethiek*, Boekencentrum, 's-Gravenhage 1990, 137v. Hij bepleit, zonder over vasten te spreken, ascese te zien 'als een middel in het leven van de heiliging' om 'de betrekkelijkheid van de goederen van deze aarde en ook van het leven zelf te zien'. Het is 'een functionele oefening die onze opstelling tegenover het gebruik van de dingen raakt'.

Alleen? Graag contact? Doe er iets aan!
De **GEREFORMEERDE KORRESPONDENTIE CENTRALE** probeert mensen tot elkaar te brengen voor vriendschap/korrespondentie en huwelijk. Vraag de folder aan: GKC, Postbus 40096, 8004 DB Zwolle. De GKC bemiddelt sinds 1987 binnen de Geref. Kerk Vrijg.

LOOPT U MOEILIK?
WEERHEIM
WEET ER RAAD OP!
Electro-scooters, div. modellen
Thuiszorg-hulpmiddelen
Verhuur-Verkoop-Nieuw-Gebruikt
Nieuw vanaf f 4950,- compleet

Laat u deskundig voorlichten. Vraag vrijblijvend inl.
Desgewenst demonstratie aan huis.
Showroom Stationsweg 183, 3771 VG Barneveld.
Tel. 03420-12763. Rijswijk-Delft, Tel. 015-123046

Opvoeding en onderwijs

wordt ingesteld. Naast allerlei maaltijdvoorschriften wordt ook een soort liturgie afgesproken

Een niet onbelangrijk deel daarvan is afgestemd op de kinderen. Kinderen stellen afgesproken vragen waar ouders op antwoorden. Een soort catechismus rond Pascha. Als gezin zingt men de bij dat feest behorende liederen, het hallel. De kinderen leren de liederen van de lof op de God van de Verlossing zo mee te zingen. Een echte huiselijke eredienst.

Deuteronomium laat er bepaald geen gras over groeien dat het doorgeven van de grote daden van de Here aan het volgende geslacht van Levensbelang is: Gij zult het uw kinderen *inprenten* en daarover spreken, wanneer gij in uw huis zit, wanneer gij neerligt en wanneer gij opstaat (Deut. 6 : 7).

De thuisbasis is voor de dienst aan God vrijwel onmisbaar.

Hierbij mogen we onze aandacht wel even richten op dat vetgedrukte woordje: *inprenten*. Dat betekent zo veel als: er in drukken. Zo vast maken dat het er niet meer uit kan. Er in griffen, zou je *kunnen* zeggen. Zoals je in goud of zilver graveert. Dat laat onuitwisbare sporen na. Zo moeten de daden van de Here bij de kinderen ingeprint worden. Dat gold toen, maar vandaag niet minder. Laten we dat *inprenten* van Gods grote daden ook vandaag vooral niet vergeten te doen bij onze kinderen!

Na de doortocht door de Jordaan lezen we van die opgerichte steenhoop (Jozua 4 : 12). Die steenhoop

Er bestaat binnen onze kerken een enorme drang tot vernieuwing.

We kregen – alweer een aantal jaren geleden – een nieuw psalmboek, de belijdenisgeschriften kregen een nieuw, eigentijds taaljasje. En van veel kanten wordt aangedrongen op vernieuwing van de liturgie.

Een van de argumenten die daarbij gebruikt wordt is dat onze erediensten begrijpelijker moeten worden voor de kinderen.

Men verwacht daarbij dat vooral de kerk zich aanpast aan het kind. De dominee moet zijn preek vertalen naar de kinderen toe. In een kerkdienst moet er minimaal 1 lied zijn dat de kinderen mee kunnen zingen.

Nu zal ik van het argument – voor de kinderen – en de bovengenoemde acties niets kwaads zeggen. Het is een goede zaak dat onze kinderen meer betrokken worden bij de kerkdiensten.

Toch mogen we daar niet alle betrokkenheid van de kinderen bij kerkdiensten van verwachten.

Want om onze kinderen bij de kerkdiensten te betrekken is meer nodig. En de energie van die actie ligt vooral thuis.

Hierover willen we in dit artikel nadenken en een aantal suggesties doen.

Thuis inprenten

Als we in de Bijbel zoeken naar betrokkenheid tussen kind en eredienst, dan is het opvallend dat de basis voor die betrokkenheid vooral thuis ligt.

De ouders krijgen de opdracht de kinderen vertellen van de grote daden van de Here. Bijvoorbeeld: de liturgie rond het Pascha vindt plaats in het huiselijke gezin. We lezen dat bijvoorbeeld in Exodus 12 waar de viering van het Pascha

wordt opgericht voor (o.m.) het onderwijs aan de **kinderen**. Geen onderwijs door schoolmeesters of catechiseermeesters. Nee onderwijs door de vaders! (zie vers 21) Zij zijn en blijven de eerst verantwoordelijken in het onderwijs aan de **kinderen**. Zo zijn deze voorbeelden met talloze andere aan te vullen. Ze leggen er allemaal getuigenis van af: De thuisbasis is voor de dienst aan God vrijwel onmisbaar.

Hoe is dat nu?

Dat was zo ten tijde van de Bijbelse geschiedenis. Maar zou dat zoveel veranderd zijn in onze dagen? Zou diezelfde Bijbelse opdracht nu ook nog zo sterk gelden? We hebben nu toch onze gereformeerde scholen, de verenigingen en de catechisatie! Dan hoeft je het er thuis toch niet zo veel meer over te hebben? Hebben we het onderwijs en de daarbij behorende betrokkenheid bij Bijbel en Kerk maar uit handen gegeven aan school en Kerk?

Hebben we het onderwijs en de daarbij behorende betrokkenheid bij Bijbel en Kerk maar uit handen gegeven aan school en Kerk?

Daar lijkt het soms verdacht veel op. Scholen worden vaak zeer actief ingeschakeld om de betrokkenheid tussen kind en eredienst te vergroten. "De mensen op school hebben er toch voor geleerd hoe je de kinderen het beste dingen aan kunt leren. Waarom zou je dat dan als ouder nog doen. Bovendien wie weet er zo veel van de Bijbel af als de dominee. Laten we de kennis-overdracht dan ook maar aan hem overlaten."

We wassen onze handen in onschuld en menen zo de opvoeding van onze kinderen goed geregeld te hebben. De "**professionals**" doen het wel. Dat scheelt ons een hoop

studie en tijd!

We verwachten vaak veel van de school en de kerk inzake de aanpassing van de liturgie.

We vinden dat heel de kerkdienst niet alleen functioneler moet worden, maar vooral ook voor kinderen begrijpelijker. Die tendens is heel goed merkbaar in de gesprekken die over dit onderwerp gaan. Het moet allemaal **kindvriendelijk** worden. We vinden met name voor de kinderen de liturgie maar stoffig en afstandelijk. Waarom worden er geen formuleringen gebruikt die dichter bij het **kind** staan? Waarom zingen we niet wat meer liederen uit de kinderlijke belevingswereld?

We geven de kerk er dan de schuld van dat een **kind** zich niet zo betrokken voelt bij de eredienst. De vraag is of deze beschuldiging terecht wordt geuit.

Met opzet is deze zaak in dit artikel een beetje aangedikt. Door het iets te overdrijven krijg je duidelijker in beeld wat op de achtergrond vaak speelt.

Bewust worden

Ik zal de laatste zijn die zegt dat aanpassingen in de liturgie maar onzin zijn, een soort modegrillen. Integendeel, ik zie er heel veel in. Zeker met betrekking tot de beleving van wat er gebeurt in de eredienst. Dat kan leiden tot verhoging van de lof op Gods naam. Maar dit alles zou nutteloos zijn als er niet eerst iets heel anders gebeurde. En dat "andere" kan ook heel goed zonder dat er liturgische vernieuwingen plaats vinden. Misschien is het dan juist noodzakelijker. Ik heb het dan over het liturgisch bewust maken van de kinderen.

Het is van het allergrootste belang dat we onze kinderen ervan bewust maken wat er in de kerkdienst gebeurt. Want het is daar geen spelletje, een toneelopvoering met iedere week dezelfde volgorde. Nee, daar in de kerk ontmoeten de **kinderen** met hun ouders de Here God. Be-

seffen we dat zelf als ouders nog wel? Als wij het niet meer beseffen, niet meer zien, hoe zullen onze kinderen het dan ervaren? Een liturgisch vernieuwinkje is dan na een half jaar ook al weer oud. Het is dus goed dat ouders zich eerst zelf bewust worden wat er eigenlijk gebeurt elke zondag.

... onze kinderen ervan bewust maken wat er in de kerkdienst gebeurt ..

Als je daar eens goed over nadenkt, dan is dat toch iets groots? Daar wil je dan met je kinderen toch over doorpraten?

Als je die rijkdom werkelijk beseft dan kun je toch niet anders dan daar zondagmorgen, aan tafel, voor de dienst schitterende dingen over vertellen. Je kunt je kinderen vertellen dat we op bezoek gaan bij de Allergrootste Koning. Dat zou met deze of soortgelijke woorden kunnen: Jongens, we gaan straks naar het huis van onze God. We staan daar straks voor zijn troon. Elke zondag weer. En die ontmoeting is zo iets geweldigs, zo iets groots. Een wonder van de bovenste plank! Moet je maar horen: Die Koning kan er helemaal niet tegen dat je verkeerde dingen doet. Zulke mensen mogen niet eens bij Hem voor zijn troon komen. En jij dan? En pappa en mamma dan? Hebben die geen verkeerde dingen gedaan? Zeker weten van wel! Maar kunnen we dan toch wel bij die Koning binnengaan? Worden we niet weggestuurd? Nee, dat is juist het grote wonder. Daarom begint Hij als je in zijn huis komt altijd met deze woorden: Genade en vrede. Dat betekent: Vergeven! Ik denk niet meer aan jouw verkeerde daden! Ik ben niet boos meer! Alles doe Ik weg in het bloed van Jezus. Kom maar binnen in mijn huis! En als de dominee dat mag zeggen van de Here, dan ben je zo blij...! Dat je zo dicht bij die Koning mag

komen! Dan moet je wel zingen. Daarom zingen we na die woorden van genade altijd een lied voor Hem.

En zo kunt u vast wel doorgaan met het vertellen over de zondagse kerkdiensten: Die koning laat daarna horen hoe Hij wil dat je goed leeft. Dat staat in de wet. Hij wil zo graag dat het leven goed is voor jou en mij. We zingen daarom daarna weer voor Hem. En dan mogen we voor zijn troon komen staan en alles bij Hem neerleggen, alles tegen hem zeggen. Ons verdriet, onze spijt over de zonde, onze blijde dingen. En zeker weten dat Hij luistert naar alles wat we zeggen... U kunt waarschijnlijk zelf wel in deze stijl verder denken en vertellen. Anders kan het boekje van Inge Oostdijk: **Ga je mee naar de Kerk** (uitg. De Vuurbaak) daar ongetwijfeld hulp bij bieden.

Sleur

Zou zo'n benadering van de kerkdienst niet veel meer betekenen voor kinderen dan honderd liturgische aanpassingen? Voorwaarde is daarbij wel dat u het dan zelf ook zo moet (gaan) beleven. En gaat dat niet haast vanzelf als je daarin duikt?

We hebben mijns inziens wel eens te hoge verwachtingen van al die liturgische veranderingen. Ze zijn tot mislukken gedoemd als het **bewustwordingsproces** van onze **kinderen** niet wordt begeleid. Geholpen door ons **verhaal**, ons enthousiasme over de rijke band die we met onze grote Koning hebben. De Koning die we elke week ontmoeten in zijn huis. Geen vijand zo gevaarlijk als de sleur. Je denkt dan dat alles goed is. En alles lijkt er ook op. Het lijkt allemaal vanzelf te gaan. Maar er zit geen hart meer achter. Dat geldt voor een huwelijk, voor je werk, maar evengoed voor de kerk. Je wordt meegesleept op het pad der gewoonte. Geen initiatief meer, als je hart er uit is zit er geen leven meer in. Maar dan is Het Leven er ook uit! En dat betekent de dood-

steek voor je geloof, voor het geloof van de **kinderen**.

Laten we steeds blijven **kijken** naar die aloude opdracht uit Deuteronomium 6: Ouders, praat over Gods grote daden, waar je ook maar de kans krijgt. Thuis of onderweg. Dan kan die rijkdom doorstralen naar de kinderen. Het is allemaal zo schitterend mooi wat we onze kinderen mogen voorhouden. We maken ons vaak veel zorgen over de generatie die komt. En terecht. We kunnen daar soms uren over praten, welke gevaren er allemaal dreigen. Laten we in actie komen. Zelf leven uit die grote schat en daarvan uitdelen aan de **kinderen**. En dan mogen we er ook op rekenen dat onze gebeden voor hen hun effect niet zullen missen.

...thuis veel aandacht aan het doel van de zondag te besteden..

Dot kost tijd

U zult begrijpen dat die gesprekken met uw **kinderen** niet eenmalig zijn. Elke week moet je er weer op terugkomen. Je kunt daar overigens steeds andere elementen uit de kerkdienst voor nemen. Dat werkt vaak beter dan de stereotiepe zondagse koffievraag: Waar heeft de dominee over gepreikt? Alsof je dat zelf niet meer weet. En kunt u trouwens elke zondag de preek zelf wel zo goed weergeven? En komt die vraag soms niet voort uit een soort gemakzucht: Dan hoeft je het verder nergens meer over te hebben?

Deze vraag kan trouwens voor **kinderen** bedreigend zijn. Ze klappen erop dicht. Bovendien een kerkdienst is niet alleen een preek. Een kerkdienst is de ontmoeting met je God, de allerhoogste Koning. Dan is er meer te bepraten dan de preek! Natuurlijk, die vormt het hart van de dienst. En dat schuif ik ook niet weg. Maar laten we niet

doen of de rest van de dienst een beetje versiering bij de preek is. Alle elementen in de dienst werken mee aan de ontmoeting met je God. Je ontmoet Hem in het **Bijbel** lezen, de wet, het zingen en het gebed. Maar ook in votum en zegen. Ik zou graag willen dat de vraag: Waar heeft de dominee over gepreikt? werd vervangen door vragen als: Welk mooie lied zongen we. Weet je wat je dan eigenlijk zegt tegen de Here? Wat fijn dat de Here zo dicht bij ons wil zijn, hè. Ik merkte dat vooral bij... en jij? Weet je wat ik de mooiste zin uit de preek vond...? enz.

Het praten over een kerkdienst, zowel voor als na de dienst, kost tijd. En is dat nou niet vreselijk mooi, dat we de tijd daarvoor op die dag ook ruimschoots **krijgen**? Ik zou er vooral voor willen pleiten thuis veel aandacht aan het doel van de zondag te besteden. Dat kan in de meeste gevallen het beste 's morgens. Voor kerktijd. In de week staat het ontbijt vaak al zo onder druk. Daar mag zondags dan wel wat meer aandacht voor zijn. Allemaal op tijd opstaan zodat er een behoorlijke maaltijd kan plaats vinden. En maak die maaltijd eens extra gezellig door verschillende broodsoorten, lekkere bolletjes, en feestelijke kaarsen op tafel. Neem de tijd voor het ontbijt. Juist op zondag. Als je dan tot het laatst op je bed blijft liggen, om vervolgens haasje **repje** naar de kerk te stormen, met een hap in de keel en een slok in de mond... Dat is toch geen voorbereiding op de ontmoeting met de Koning. Aan die ontmoeting besteed je zorg. Dat vraagt alle aandacht. Dan neem je de tijd ervoor. Het is goed de **kinderen** van **jongsaf** daarmee vertrouwd te maken. Eenmaal aan tafel kun je dan ook de aandacht richten op de grote ontmoeting. Samen bidden voor een fijne kerkdienst, wijsheid voor de dominee, een open hart bij onszelf, goede inzet bij allen die een taak in de eredienst hebben. Dan begin je de dag zo rijk. Dan zien de **kinderen** ook des te beter waar het

allemaal om draait. Dat het ook voor vader en moeder geen sleur is, maar een telkens weer uitzien vol verwachting naar die geweldige ontmoeting met de Heer.

... *Niet altijd die stereotiepe vraag: Waar heeft de dominee over gepreekt?*

In de praktijk zal het allemaal best de nodige moeite opleveren. Je bed is zo lekker warm en zaterdag was het best laat geworden. Of: bij ons begint de morgendienst al om half negen...

Allemaal begrijpelijke argumenten. Maar wees nou eens eerlijk: Vraagt de ontmoeting met de Koning niet alle aandacht en inzet?

En wat geven we onze kinderen mee? Onze houding tegenover de Here en zijn dienst, onze houding tegenover de kerkdiensten, onze kinderen registreren ze feilloos. En ze nemen het later van ons over. Onze verantwoordelijkheden in dezen zijn zeer groot.

Tenslotte

Dit artikel wilde een bijdrage leveren aan het werken aan de houding van onze kinderen tegenover de kerk. Denk nu niet, die schrijver heeft het ook allemaal mooi voor elkaar. Dit artikel houdt mij zelf ook de spiegel voor en geeft voldoende om ook zelf aan te werken. Laten we samen de hand aan de ploeg slaan, ter voorbereiding. Tot dat grote moment: De volmaakte ontmoeting met Hem op zijn dag. Wat zal dat heerlijk zijn!

R. ter Beek

driestarren

. Integratie homofielen in de kerk
Vorige maand heeft zich een nieuwe vereniging gepresenteerd. Alle kerkeraden hebben een brief gekregen van Koinotes, een vereniging die zich ten doel stelt in het midden van de gereformeerde kerken op te komen voor de homofiele broeders en zusters. De officiële naam luidt: gereformeerde vereniging tot integratie van homofielen in onze kerkelijke gemeenschap. Het Griekse woord koinotes betekent volgens mijn woordenboek 'gemeenschappelijkheid', 'familitrek' of 'toeschietselijkheid'.
Uit deze brief (die ook de pers is toegestuurd) komt naar voren dat de vereniging niet zo nieuw is als het lijkt. Het initiatief is voortgekomen uit de al tien jaar bestaande Werkgroep Ouders van homofiele kinderen. Deze werkgroep leidde een wat ondergronds bestaan. Eén keer in de maand stond ze met een postbusnummer in de Tips van het Nederlands Dagblad. Ze probeerde op die manier ouders en homofielen op te vangen. Vijf jaar geleden schreef Jannes Janssen in zijn boekje *Kavels tarwe in de woestijn*. Gemeentepastoraat en *homofilie*: 'We hopen dat de vereniging (= werkgroep, RtB) spoedig uit haar isolement kan treden. Van iets dat met geheimzinnigheid is omkleed, kan nooit een frisse en stimulerende werking uitgaan' (118). Naast deze werkgroep is op dit vlak in de gereformeerde kerken ook actief de Werkgroep van homo's en lesbiennes in de gereformeerde kerken (vrijg.). Ook zij leidden tot voor kort een bestaan op de achtergrond. Sinds enige tijd houden ze regelmatig een 'open bijeenkomst' waar alle geïnteresseerden welkom zijn. Deze werkgroep probeert een plek te bieden waar (vooral vrijgeماakte) lesbiennes en homo's elkaar kunnen ontmoeten tot steun voor elkaar, bijv. in zaken als zelfacceptatie, geloof en de verhouding met de kerk. Daarnaast wil men 'een homovriendelijk klimaat' in de kerk bevorderen en aandacht geven aan ethische en andere aspecten van het homofiel-zijn. Ik sluit in m'n woordkeus aan bij het bestuur van de werkgroep in een Nieuwsbrief van september dit jaar.

Ik stel vast, dat er een schuchter begin wordt gemaakt met het in brede kring bespreekbaar maken van de plaats van de homofiele broeder en zuster binnen de gemeente. De initiatiefnemers van Koinotesis ook gebleken, 'dat de twee werkgroepen te weinig naar buiten, naar de kerken toe, functioneren, terwijl juist daar het zwaartepunt ligt. (...) Daarom is het nodig, dat de heterofiele en homofiele broeders/zusters zich *samen* bezinnen op hun geloof en de uitwerking hiervan op hun onderlinge omgang. Een vereniging lijkt ons de enige manier om deze bezinning in goede banen te leiden en alle kerkleden erbij te betrekken'. Akkoord.

. Gezamenlijke verantwoordelijkheid

De vereniging wil de gezamenlijke bezinning in goede banen leiden. Met als doelstelling te bereiken dat de gemeente zo met de homofiele broeder en zuster omgaat, dat die zich geaccepteerd voelt. En ook, dat deze broeders en zusters zich zo binnen de gemeente opstellen dat die hen als volwaardige leden aanvaardt. Daarbij wenst Koinotes als uitgangspunt te handhaven dat de Bijbel homoseksueel gedrag aanwijst als een kwaad. Ik proef daaruit dat men zich op bijbelse gronden verzet tegen seksualiteit en erotiek tussen twee mensen van hetzelfde geslacht. Een duidelijk uitgangspunt. Even duidelijk als het uitgangspunt dat in de presentatiefolder als eerste wordt genoemd: de homofiele broeders en zusters zijn volwaardige leden van de gemeente. Al is het ook duidelijk dat beide uitgangspunten naast elkaar een zekere spanning oproepen. Het blijkt nergens dat ook de Werkgroep van homo's en lesbiennes in de Gereformeerde Kerken (vrijg.), betrokken is bij de voorbereiding van deze vereniging. Het is te hopen dat de homofielen zelf wel bereid zijn mee te doen met de bezinning en hulpverlening, die door deze vereniging hopelijk op gang wordt gebracht. Ze kunnen daarbij niet gemist worden. Neem de vraag, wat er overblijft als seksualiteit en erotiek wegvallen. Toch niet alleen geestelijke en emotionele eenzaamheid?
Kerkeraden en andere belangstellenden zijn uitgenodigd voor een oprichtingsvergadering in alle openbaarheid volgende week zaterdag (10 december). We wensen Koinotes een frisse start toe en een stimulerende werking op de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van alle gereformeerden de Here te dienen en elkaar lief te hebben.

M meegelezen

Groei in het geloof

Ds. A. van Brummelen schrijft in *De Waarheidsvriend* over de praktijk van het geloofsleven. In zijn derde artikel op 10 november schrijft hij over groeien in het geloof. De Bijbel vergelijkt iemand die in gemeenschap met God leeft met een vruchtboom. Een boom groeit altijd naar twee kanten:

Eerst naar omlaag, de wortels slaan zich dieper naar beneden, naar de aarde. En dan naar omhoog, de boomstam en de takken met daaraan de vruchten gaan naar boven. Welnu, zoals de groei van stam en takken samengaat met dieper wortelschieten in de aarde, zo is in het leven van de christen eerst het krachtiger worden en vrucht dragen onlosmakelijk verbonden met dieper wortelschieten in Christus. Hoe geschiedt die geloofsgroei nu in ons leven? In steeds meer **kennen** van schuld en zonde, komt er meer en meer een rusten op het volbrachte werk van Christus. De wederliefde tot Hem wordt eenvoudiger en rijper. De geloofsovergave aan Hem bewuster en dieper. Wij kunnen Hem minder dan ooit missen. Wij hebben Hem nodig tot in de kleinste dingen van het leven. Er is een verborgen omgang met de **Heere** tijdens ons dagelijks werk. Iemand bekende nu eens, dat hij gedurig opzag tegen bepaalde werkzaamheden in zijn leven. Andere facetten van zijn werk waren niet zo zwaar. Maar deze bepaalde zijden kostten hem de grootste moeite. Maar, zo erkende hij, wanneer ik dit werk aan de **Heere** opdraag, is het mij meer dan eens gebeurd, alsof ik het deed onder de invloed van de Geest. Het ging welhaast vanzelf, ja, alsof vleugels mij

er overheen brachten. Het vertrouwelijke leven met de **Heere** wint aan diepte en intensiteit. De drie stukken van de catechismus nemen elk meer en meer toe. Voeg daarbij dat ook de omgang met het Woord rijker vrucht van ons gaat dragen. Geheel het particuliere leven, maar ook het openbare leven in staat en kerk **krijgt** voor ons juist met het Woord een ongeëvenaarde diepte. Wij ontvangen een onuitputtelijke kracht uit het Woord en wij ontdekken, dat de **Heere** onze God nog elke dag bezig is Zijn Woord waar te maken. Een bijkomend facet in dit alles is, dat het bovenal gaat om de ere Gods!

Het zal duidelijk zijn, dat dit steeds meer in de diepte leven met Christus geen prestatie is van onze kant. Bij ons is gedurig weer de onverschilligheid, de slijtage, de stoornis, de halfslachtigheid – vergeet niet, de weerzin. Maar de Geest van Christus bewaart, intensificeert, activeert en stimuleert dit proces. Intussen doet de Geest dit nooit zomaar, maar immer weer door middel van inschakeling van de genademiddelen. Wij worden gezalfd met de Heilige Geest om bij Christus te blijven, Hem te belijden, onszelf op te offeren en tegen de zonde te strijden. Dat is dus niet een lui leven, maar een werkzaam bestaan. (...) En nu ook het tweede punt: de boom groeit óók omhoog. De stam en de takken met daaraan de vruchten gaan naar boven. Volgens Johannes 15 verwacht de landman van de ranken veel vruchten. Dat vrucht dragen is geen bijzaak in het christenleven. Misschien vraagt u: wat zijn die vruchten dan wel? Godzaligheid, bewaren van Gods geboden, zelfverloochening, gehoorzaamheid. In één woord:

het derde stuk van de catechismus behoort hier helemaal thuis. Wij moeten hier wel letten op een element van wederkerigheid. **Vrucht** dragen in de hoogte kan nooit zonder actie in de diepte. De Geest is het, die ons in Christus inplant. Hij is het ook, die de levenssappen in ons stuwt en activeert en stimuleert tot een vruchtbaar leven. Telkens is er dus dat ontvangen, opnemen, luisteren – en voortbrengen, produceren, vrucht dragen. (...) Tenslotte, verwacht niet, dat dit vruchtbare leven een glanzend en pijnloos leven zal zijn. De Landman snijdt met Zijn snoeimes in elke rank. Wilde loten, woekeringen, zieke plekken, dieven moeten eruit. Ook het levende hout, wordt bearbeid. Te veel kracht mag aan de wijnstok niet onttrokken worden. Daarom snijdt de **Heere** soms dingen in ons leven weg, die op zichzelf niet slecht zijn. Hij snijdt ze toch weg, omdat ze de groei van andere vruchten afremmen. Zo is een vruchtbaar leven niet zonder aanvechtingen. Gewetensangsten komen er en vertwijfelingen. Laat u daardoor niet in verleiding brengen, als u de duivel zo kwelt. Christus zegt: indien gij van de wereld waart, zo zou de wereld het hare liefhebben; doch omdat gij van de wereld niet zijt, maar Ik u uit de wereld heb uitverkoren, daarom haat u de wereld. Uw aanvechtingen mogen u derhalve een bewijs daarvoor zijn, dat u een kind van God bent. De satan kwelt u daarom zozeer om u in vertwijfeling te storten en u tot zijn zoon te maken. Weet wel: de hemelse Landman is een Vakman. Hij weet wat Hij doet. Het doel is, dat wij **vrucht** dragen tot eer en heerlijkheid van Zijn Naam op aarde.

